

چگونه توانستیم انگیزه دانش آموزان اول دبستان را به منظور حضور فعال در کلاس افزایش دهیم؟

زینب نصیری زرنندی

کارشناس علوم تربیتی، آموزگار شاغل منطقه افشار

چکیده

انگیزه و علاقه به یادگیری در تمام سنین و مقاطع تحصیلی نقش تعیین کننده ای در نگرش دانش آموزان و پیشرفت تحصیلی آنان دارد. به ویژه در پایه اول که اولین نگرش ها، اندیشه ها، رفتارها، علایق و ... در دانش آموز شکل می گیرد، این موضوع از حساسیت بیشتری برخوردار بوده و لذا توجه بیشتری می طلبد. اقدام پژوهی حاضر با هدف افزایش میزان علاقه مندی دانش آموزان کلاس اول دبستان به حضور در مدرسه و شرکت فعال در کلاس های درس و یادگیری عمیق تر دروس انجام شده است. اقدام پژوهی در سال تحصیلی ۹۶-۹۷ در پایه اول در آموزشگاه دخترانه عصمت (دوره اول) واقع در شهر گرماب از توابع استان زنجان و با فراوانی ۱۸ نفر انجام شده است. مساله مورد نظر بی علاقی، بی توجهی و غیر فعال بودن اغلب دانش آموزان یاد شده برای حضور در مدرسه و کلاس و یادگیری مباحث درسی بوده است. بر این اساس پژوهشگر با استفاده از روش های علمی به منظور کسب داده های لازم از منابع گوناگون تحقیق نظیر همکاران و مدیر، دانش آموزان و والدین آن ها، کتب تخصصی، اینترنت و تجزیه و تحلیل آن ها جهت شناسایی عوامل موثر در ایجاد مساله و یافتن راه حل های پیشنهادی پرداخت. پس از انتخاب راه حل ها و اعتبار بخشی آنها به اجرای راه حل های انتخابی اقدام نمود که عبارت بودند از:

- ۱- تغییر در روش تدریس، ۲- جلب حمایت والدین، ۳- تغییر فضا و محیط یادگیری، ۴- گنجاندن بازی و تفریح در فرایند یاددهی-یادگیری، ۵- به کار بردن موسیقی، نمایش، داستان گوئی و نقاشی در کنار فعالیت های درسی. لازم به ذکر است پس از اجرای راه حل های فوق پژوهشگر موفق گردید تا فراوانی دانش آموزان علاقه مند به درس و مدرسه را از ۶ نفر در اوایل سال تحصیلی به ۱۵ نفر در پایان سال تحصیلی برساند. در پایان این نتیجه به دست آمد که استفاده از روش های متنوع تدریس، آموزش مباحث درسی در قالب بازی، اجرای نمایش، بهره بردن از نقاشی و موسیقی و جلب حمایت والدین در افزایش میزان علاقه مندی دانش آموزان تاثیر بسزایی دارد.

واژه های کلیدی: انگیزه، پایه اول، دانش آموزان، حضور فعال

۱. مقدمه

کودکی دوره بازی و جنب و جوش و کنجکاو است. این دوره اساسی ترین مرحله رشد و ساخته شدن شخصیت است و به عنوان خشت زیربنا و پایه اساسی زندگی کودک محسوب می شود. والدین در شکل دهی و معنا بخشی به هستی و وجود کودک نقش مهم و اساسی دارند. آنان با رفتار، گفتار و افکارشان کودک خردسال را تربیت می کنند و برای زندگی آینده و حضور در جامعه آماده می سازند. کودک با ورود به جمع دوستان از طریق بازی و برقراری ارتباط به مبادله رفتاری و فکری با آنان می پردازد و موارد جدیدی را می آموزد و تجربه می کند. سپس به مکان رسمی بزرگتری به نام کودکانستان و مدرسه وارد می شود که باید در آنجا رفتارهای جدید را یاد بگیرد و رفتارهای نامطلوب آموخته شده قبلی را اصلاح کند. در این مرحله مربی و معلم نقش فوق العاده حساس، برجسته و مهمی را بر عهده دارد و می تواند به کمک خانواده اصلاحات و دگرگونی های مقبول چشمگیری را در رفتار کودکان به وجود آورد.

چنانچه معلمی به این نقش حساس خویش آگاه باشد و بخواهد در این راستا قدمی بردارد عواملی نظیر امکانات مدرسه، خانواده، برنامه ها و مقررات مدرسه، هوش و استعداد و انگیزه دانش آموزان و ... می توانند در مواردی یاری گر معلم و یا در پاره ای از موارد موانعی در راه رسیدن به مقصود وی باشند و البته که یک معلم آگاه تمام جوانب را در نظر می گیرد و اغلب با اراده ای که دارد می تواند این عوامل را به خدمت گیرد.

۲. توصیف وضعیت موجود و تشخیص مساله

معلم پایه اول حساس ترین و بنیادی ترین نقش را در پرورش استعداد های مختلف دانش آموزان را داراست و این موضوع بر هیچ کس پوشیده نیست. به دلیل مشاهده بی انگیزگی و ضعف در عملکرد تحصیلی دانش آموزان و عدم برآورده شدن انتظارات معلم، این طرح اقدام پژوهی در آموزشگاه عصمت (دوره اول) شهر گرماب بر روی ۱۸ نفر دانش آموز کلاس اول یسنا صورت گرفته است.

آموزشگاه عصمت تنها مدرسه دخترانه برای مقطع ابتدایی می باشد و به علت کمبود فضا پایه های اول تا سوم تحت یک مدیریت و پایه های چهارم تا ششم در همان فضا و با مدیریت دیگر به شکل چرخشی اداره می شود. آموزشگاه عصمت دوره اول دارای ۷ کلاس، متشکل از سه کلاس اول دو کلاس دوم و دو کلاس سوم می باشد.

از نظر وضعیت فیزیکی، آموزشگاه مذکور با بنای نسبتاً قدیمی و بافت سنتی شامل یک طبقه است و دفتر آموزشگاه، کلاس های درس، اتاق ورزش، نمازخانه در یک طبقه قرار گرفته و مدرسه فاقد آزمایشگاه مجهز، اتاق امور تربیتی و کتابخانه می باشد.

از نظر اقتصادی و فرهنگی، همچنین میزان تحصیلات والدین دانش آموزان در حد قابل قبول قرار دارند. اقدام پژوهی مورد نظر بر روی ۱۸ دانش آموز در کلاس اول یسنا با هدف افزایش انگیزه دانش آموزان این کلاس به یادگیری دروس و علاقه به محیط مدرسه انجام پذیرفته است.

جدول شماره ۱: تعداد کل دانش آموزان آموزشگاه دخترانه عصمت شهر گرماب (دوره اول) در سال تحصیلی ۹۶-۹۷

تعداد دانش آموزان آموزشگاه دخترانه عصمت گرماب (دوره اول)						
اول اسراء	اول کوثر	اول یسنا	دوم طهورا	دوم نسا	سوم حسنی	سوم هدی
۱۸	۱۹	۱۸	۱۶	۱۷	۱۶	۱۵

برای دانش آموزان کلاس اول که به تازگی وارد یک محیط کاملاً رسمی می شوند کلاس درس و معلم و کتاب های درسی عواملی نا آشنا هستند و این امر موجب می شود که دانش آموزان نتوانند به خوبی با محیط ارتباط برقرار کنند و این موضوع دانش آموزان را با مشکل مواجه می سازد و برای معلمان دغدغه هایی ایجاد می کند.

۳. اهداف تحقیق

هدف اصلی: هدف اصلی از انجام پژوهش صورت گرفته این است که میزان علاقه و انگیزه دانش آموزان کلاس به حضور فعال در مدرسه، اهتمام به یادگیری موثر دروس، انجام تکالیف با انگیزه درونی بهبود یابد.

اهداف فرعی:

- علاقه به یادگیری فراتر از کتب درسی و کتابخوانی
- پرورش استعدادهای خاص دانش آموزان نظیر اجرای نمایش، سرود، موسیقی، فعالیت های هنری
- پرورش رفتارهای مثبت اخلاقی نظیر روحیه مشارکت پذیری، همدلی و همکاری، عزت نفس
- پرورش روحیه نظم و انضباط و رعایت هر چه بیشتر نکات بهداشتی
- _تغییر نگرش دانش آموزان به فعالیت های محوله در مدرسه

۴. پیشینه مطالعاتی

پیشینه نظری

از اصطلاح انگیزش تعریف های مختلفی به عمل آمده است و یکی از جامع ترین آن ها تعریف زیر است:

" انگیزش به نیروی ایجاد کننده، نگهدارنده و هدایت کننده رفتار گفته می شود."

مورنو برای انگیزش یادگیری این تعریف را به دست داده است: " فرایند های روانشناختی که رفتار دانش آموزان را در جهت یادگیری، هدایت و حفظ می کنند". در قیاس با انگیزش، انگیزه به صورت نیاز یا خواست ویژه ای که انگیزش را موجب می شود تعریف شده است.

اگر دانش آموزان نسبت به درس بی علاقه (دارای انگیزش پایین) باشند به توضیحات معلم توجه نخواهند کرد، تکالیف خود را با جدیت انجام نخواهند داد و بالاخره پیشرفت چندانی نصیب آن ها نخواهد شد اما اگر نسبت به درس علاقه مند باشند (دارای انگیزش بالا) هم به توضیحات معلم با دقت گوش خواهد داد، هم تکالیف درسی خود را با جدیت انجام خواهند داد، هم به دنبال کسب اطلاعات بیشتری در زمینه مطلب درسی خواهند بود و هم پیشرفت زیادی نصیب آن ها خواهد شد. (سیف، ۱۳۹۲، ص ۲۴۰)

برای انگیزه رویکرد های مختلفی ارائه شده است. طی مطالعاتی که در زمینه ی رویکرد های ارائه شده انجام دادم متوجه شدم که دیدگاه بنده به رویکرد شناختی انگیزش نزدیک تر است.

شناخت گرایان معتقدند که اندیشه های فرد سرچشمه ی انگیزش او هستند و رفتارها توسط هدف ها، نقشه ها، انتظارات و نسبت دادن های فرد ایجاد و هدایت می شوند و لذا انگیزش درونی بیشتر از انگیزش بیرونی مورد تاکید آنان است. انگیزش بیرونی از پاداش بیرونی سرچشمه می گیرد برای مثال تقویت و تنبیه؛ در حالی که منشا پاداش در انگیزش درونی در کاری که انجام می گیرد نهفته است مانند اشتیاق فرد برای انجام آن کار. (همان، ص ۲۴۲)

پیشینه عملی

در این بخش به برخی از عناوین، یافته ها و نتایج پژوهش های در عمل اشاره می گردد

شعبانی در پژوهشی که در سال ۹۱ با عنوان افزایش انگیزه دانش آموزان برای پیشرفت تحصیلی انجام داده است، راهکارهای زیر را پیشنهاد نموده است:

۱- طرح مطالب درسی به صورت پرسش های جالب : مطلب یا موضوعی را که می خواهیم کودک و نوجوان یاد بگیرد ، به صورت پرسش یا پرسش هایی روشن و جالب که آنها را به فعالیت ذهنی و پویندگی ترغیب نماید ، مطرح کنیم . باید تلاش نمود تا در دانش آموزان احساس نیاز به وجود آید .

۲- دانش آموزان در اثر شکست در درسی نسبت به آن نگرش منفی پیدا می کنند باید به آنها کمک کرد تا با کسب موفقیت در درس جدید ، به تصویری مثبت از توانایی خود دست یابند زیرا یادگیری همراه با موفقیت به ایجاد انگیزه منجر می شود .

۳- تجربه و تماس مستقیم با مطالب درسی : سعی نمایید تا دانش آموزان آنچه را که می خواهند یاد بگیرند با آن تماس پیدا نموده و تجربه مستقیم و عملی داشته باشند .

۴- اهداف آموزشی مورد انتظار از دانش آموزان را در آغاز درس برای آنها بازگو نمایید . اهداف باید روشن و متناسب با توانایی دانش آموزان باشد .

۵- اجرای نقش : بهتر است در زمینه برخی از موضوعات از جمله تاریخ ، ادبیات ، دینی و ... دانش آموزان را تشویق نماییم تا موضوع مورد نظر را به صورت نمایش در آورند . اجرای نمایش در تفهیم مسائل تربیتی و اخلاقی بسیار مفید و مؤثر می باشد .

۶- در شرایط مقتضی و مناسب از تشویق های کلامی استفاده کنید . مثلاً "خوب ، آفرین ، مرحبا و ...

۷- باید شرایطی فراهم شود تا دانش آموز موفقیت خود را احساس کند زیرا هیچ چیز همانند خود موفقیت به موفقیت کمک نمی کند .

۸- تکالیف ارائه شده نه باید بسیار مشکل باشد و نه ساده ، از ارائه تکالیف یکنواخت باید پرهیز کرد و به عبارتی تکالیف باید خاصیت برانگیختگی داشته باشند .

۹- مشخص کردن نحوه انجام کار برای یادگیرنده : کاری را که دانش آموز قرار است انجام دهد باید دقیقاً مشخص شود .

۱۰- تبادل نظر با دانش آموزان در باره مشکلات درسی و شرکت دادن آنها در طرح نقشه های کار و فعالیت

۱۱- قدردانی از کار دانش آموز او را به کوشش و تلاش بیشتر و دلپستگی به درس وادار خواهد نمود .

بنی اسدی در اقدام پژوهی که در سال تحصیلی ۸۴-۸۵ در مدرسه تدبیر زارگز از توابع شهرستان درمیان با عنوان "راههای ایجاد انگیزه و علاقه در دانش آموزان نسبت به تحصیل و پیشرفت تحصیلی" انجام داده است، راهکارهای عملی زیر را پیشنهاد نموده است:

۱- استفاده کردن از برنامه های مکمل و مورد علاقه دانش آموزان

۲- پی بردن به مشکلات خانوادگی و اجتماعی دانش آموزان به صورت محرمانه

۳- انتخاب و به کارگیری روش های مناسب تدریس جهت ایجاد انگیزه

۴- ارزشیابی عادلانه توسط مدیر و معلمان

۵- شرکت دادن دانش آموزان در فعالیت های گروهی

۶- نظر خواهی از خود دانش آموزان در کلیه امور مربوط به آنها

۷- از بین بردن موانع ارتباطی بین دانش آموزان و کارکنان مدرسه

۸- کمک به پی بردن به ارزش تحصیل علم و کاربرد آن در زندگی آینده

۹- کمک به شناسایی استعدادها و شکوفا ساختن آنها توسط معلمان و اولیای دانش آموزان .

حلیمی جلودار در اقدام پژوهی خود که در سال تحصیلی (۸۶-۸۷) در پایه سوم راهنمایی مدرسه فرهنگ بابل با عنوان "چگونه توانستم انگیزه ی دانش آموزان را به کلاس درس حرفه و فن افزایش دهم" انجام داده است، از راهکارهای زیر استفاده کرده است:

۱- برقراری ارتباط عاطفی نزدیک و پیوند دوستانه با دانش آموزان

۲- گروه بندی کردن دانش آموزان

۳- تغییر فضا و مدل کلاس

۴- استفاده از روش فعال و نوین تدریس

۵- ارائه درس توسط دانش آموزان

۶- جلسه با والدین دانش آموزان

۷- جلسه با مدیر و همکاران

۵. گردآوری اطلاعات شواهد یک

آ) مشاهده رفتار دانش آموزان:

از اوایل سال تحصیلی تا پایان آذر ماه رفتارهای زیر در دانش آموزان مشاهده گردید:

غیبت های مکرر، خستگی از انجام تکالیف، بازیگوشی در کلاس و گوش ندادن به درس، عدم یادگیری مباحث کتاب درسی با وجود این که از درجه دشواری پایینی برخوردار بودند، نتیجه بازدید دوره ای اداره محل خدمت از وضعیت دانش آموزان، نتایج آزمون های کلاسی، بی علاقتی به انجام فعالیت های محوله و... عواملی بود که توجه مرا جلب کرد که شاید مشکلی وجود داشته باشد.

ب) مصاحبه با والدین:

در طی جلسات رسمی با همه والدین دانش آموزان و نیز جلسات غیر رسمی که با برخی از والدین انجام پذیرفت ایشان این نکات را بیان داشتند که فرزندشان در انجام تکالیف مدرسه و نیز حضور در کلاس اغلب انگیزه کافی ندارد.

ج) مصاحبه با همکاران:

در طی صحبت هایی که با همکاران در جلسات شورای معلمان و یا صحبت های غیر رسمی انجام گرفت، از نظر اغلب همکاران چه آنهایی که مشغول به تدریس در پایه اول بودند و چه آنها که تجربه تدریس پایه اول را داشتند، برخی از مواردی که بنده در کلاس درس خود مشاهده کرده بودم نظیر خستگی از انجام تکالیف، عدم یادگیری برخی مباحث کتب درسی و تا حدودی بازیگوشی در بین دانش آموزان پایه اول دارای فراوانی است اما سایر موارد ذکر شده مختص کلاس بنده بوده و توجه بیشتری می طلبید.

د) پرسشنامه:

پرسشنامه ای در حد سن دانش آموزان کلاس اول تدوین شده و توسط آن میزان علاقه ایشان به مدرسه و یادگیری دروس به صورت کمی سنجیده شد. پرسشنامه را در اواخر آبان ماه در اختیار دانش آموزان قرار دادم و نتایج به این شرح است: از بین ۱۸ نفر دانش آموز ۶ نفر در پرسشنامه ای که به آنها ارائه گردید، علاقه داشتن به مدرسه را مطرح کرده بودند. یعنی ۳۳٪ با انگیزه در مدرسه حضور می یافتند.

۶. تجزیه و تحلیل و تفسیر داده ها

پس از جمع آوری اطلاعات، تبادل نظر با مدیر و همکاران به تجزیه و تحلیل و تفسیر داده ها پرداخته و در یافتن عوامل مختلفی در میزان انگیزه دانش آموزان موثر است. این عوامل عبارت اند از:

- عوامل مرتبط با دانش آموزان: بازیگوشی، ضریب هوشی، عدم حضور در دوره پیش دبستانی، ترس و دلهره ناشی از عدم شناخت محیط
- عوامل مرتبط با والدین: سطح پایین سواد والدین، میزان کم حمایت ها و تشویق های خانواده، مشکلات خانوادگی
- عوامل مرتبط با کلاس: جذاب نبودن محیط کلاس، یکنواختی روش تدریس.

۷. انتخاب راه حل های پیشنهادی

پس از گردآوری داده های لازم از طریق مطالعه کتاب ها، مصاحبه با والدین و همکاران، مشاهده رفتار دانش آموزان، به تجزیه و تحلیل آن ها پرداخته، ضمن تبادل نظر با همکاران به راه حل های پیشنهادی زیر دست یافتم:

ا) تغییر در روش تدریس

ب) جلب حمایت والدین

ج) تغییر فضا و محیط یادگیری

د) گنجاندن بازی و تفریح در فرایند یاددهی-یادگیری

ه) به کار بردن موسیقی، نمایش و داستان گویی در کنار فعالیت های درسی.

۸. اعتبار بخشی به راه حل های انتخابی

راه حل های انتخابی را در یکی از جلسات شورای معلمان برای همکارانم مطرح کردم. عده ای از همکاران نظرات و پیشنهاد های خود را بیان کردند. خوشبختانه راه حل های انتخابی به میزان بالایی مورد تایید همکاران و مدیر محترم آموزشگاه قرار گرفت. و با اعلام حمایت از طرف مدیر محترم آموزشگاه با اطمینان بیشتری توانستم راه حل های انتخابی را به مرحله اجرا در آورم.

۹. اجرای راه حل ها و نظارت بر آن

➤ راهکار اول: تغییر در روش تدریس

به منظور بهبود در سطح انگیزه و علاقه دانش آموزان به یادگیری دروس در شیوه های تدریس خود تغییراتی ایجاد نمودم. اوایل سال تحصیلی انتظار داشتم همه ی دانش آموزان از تدریس گروهی قادر به فراگیری مطالب باشند، اما زمانی که رفتار دانش آموزان را مورد توجه قرار دادم متوجه شدم که تدریس گروهی برای این کلاس پاسخگو نیست. لذا در این مرحله تلفیقی از دو روش تدریس گروهی و فردی را به کار بردم. بدین صورت که برای تدریس گروهی زمان کمی را اختصاص می دادم و مباحث را به صورت کلی در تخته کلاس نوشته و توضیح می دادم و زمان باقی مانده را صرف آموزش مباحث به دانش آموزان به صورت فردی می کردم. تعدادی از دانش آموزان با تدریس گروهی مطلب را دریافته و از آنجایی که والدین شان حمایت کرده و نقش مکمل تدریس را در منزل ایفا می کردند با انگیزه در کلاس حضور می یافتند. برای دانش آموزانی که محتاج به توجه بیشتری بودند، به صورت فردی مباحث را توضیح می دادم و آن ها را اغلب با تشویق های کلامی به یادگیری علاقه مند می ساختم. برای دانش آموزانی که در حد وسط قرار داشتند، از بین دانش آموزان سر آمد کلاس سرگروه هایی انتخاب می کردم تا علاقه آنان به یادگیری فزونی یابد. به این صورت توانستم تا حدودی زمان را مدیریت کنم.

➤ راهکار دوم: جلب حمایت والدین

برای دانش آموزان مقطع ابتدایی ببه ویژه دانش آموزان کلاس اول، والدین نقشی بسیار مهم و حساس را ایفا می کنند. گاهی مشاهده می شود که حمایت و توجه و تشویق های والدین حتی بیش از روش تدریس معلمان و امکانات و تجهیزات مدرسه و سایر عوامل موثر در انگیزه دانش آموزان موثر است.

از آنجایی که یک دانش آموز کلاس اولی برای نخستین بار است که فضای رسمی مدرسه را تجربه می کند و هنوز به آن میزان از انگیزه کافی برای یادگیری برخوردار نمی باشد، تشویق های والدین می تواند ابتدا انگیزه بیرونی وی را افزایش دهد و به مرور دانش آموز با کمک سایر عوامل دخیل در انگیزه به صورت درونی برای یادگیری برانگیخته می شود.

بنابراین در این مرحله طی جلساتی که به صورت رسمی برای والدین برگزار شد این موضوعات مطرح گردید. در اوایل سال تحصیلی به کمک دفترچه هایی که خاص هر دانش آموز بود والدین را در جریان موضوعات مطرح شده در کلاس درس و تکالیفی که در خواست می گردد قرار می دادم. در این مرحله به منظور آگاه سازی بیشتر والدین و جلب حمایت آنان برای

ایفای نقش تکمیل کننده فعالیت های معلم از کانالی مجازی بهره بردم و در آن کانال با قرار دادن تصاویری از فعالیت های کلاسی و بیان نکات والدین را موازی با کلاس در فرایند یاددهی-یادگیری شرکت می دادم.

➤ راهکار سوم: تغییر فضا و محیط یادگیری

در این مرحله به بهانه های مختلف کلاس درس را در حیاط مدرسه برگزار می کردم. به ویژه زنگ های علوم از آنجایی که به تخته و وسایل خاصی برای تدریس نیاز نداشت و به دلیل ارتباط موضوعات مرتبط با طبیعت، لزوم تعامل دانش آموز با دنیای اطراف خویش و ملموس و عینی شدن مطالب برای دانش آموزان، برگزاری کلاس درس در حیاط مدرسه، تجربه ای تا حدودی متفاوت و بسیار مفرح و موثر در یادگیری و افزایش علاقه دانش آموزان بود و دانش آموزان کلاس از این موضوع بسیار استقبال می کردند.

➤ راهکار چهارم: گنجاندن بازی و تفریح در فرایند یاددهی-یادگیری

بازی موجب حفظ سلامتی می شود، زمینه ایجاد و گسترش مهارت های حرکتی را فراهم می آورد، فرصتی برای بروز احساسات کودک ایجاد می کند، شیوه همکاری با دیگران و رعایت حقوق آنان را به کودک می آموزد، دقت و توانایی او را افزایش می دهد، به رشد شخصیت کودک کمک می کند، راهی برای تخلیه انرژی به شکل مناسب است، فرصتی برای بازی کردن نقش های جدید به وسیله کودک و آزمودن رویکردهای مختلف حل مساله فراهم می آورد، به ارضای بسیاری از نیازهای اساسی کودک منجر می شود، عاملی برای رشد توانمندی های بالقوه است، موجب حداکثر بهره مندی کودک از اوقات فراغتش می شود و به بزرگسالان اجازه می دهد وارد دنیای کودکانشان بشوند و از ترس آنان نسبت به خودشان بکاهند. (شردان، ترجمه توکلی و همکاران، ۱۳۸۲؛ اصغری طبری و قزوینی نژاد، ۱۳۸۷؛ محمد اسماعیل، ۱۳۸۷؛ هیوز، ترجمه گنجی، ۱۳۸۹)

در این مرحله از زنگ های ورزش در جهت آموزش دروس و افزایش علاقه و انگیزه دانش آموزان استفاده شد. در واقع دروسی مانند فارسی و ورزش را با هم تلفیق کردم و برخی از نشانه های کتاب فارسی را با فعالیت های ورزشی و در حیاط مدرسه در قالب بازی هایی که اغلب بسیار ساده بوده، تدریس نمودم.

برای آموزش مفهوم محور اعداد از بازی های کلاسی که با موزاییک های کف کلاس انجام می پذیرفت، استفاده گردید.

➤ راهکار پنجم: به کار بردن موسیقی، نمایش، داستان گویی، نقاشی و جشن های کلاسی در کنار فعالیت های درسی

در زنگ های نگارش فارسی که دانش آموزان باید چند صفحه از کتاب نگارش خویش را تکمیل می کردند. به منظور جذاب کردن کلاس و جلوگیری از خسته شدن دانش آموزان و لذت بردن از انجام فعالیت های کتاب درسی موسیقی های کودکانه برای دانش آموزان در کلاس پخش می کردم و دانش آموزان از این موضوع استقبال می کردند.

در کتاب فارسی خوانداری دانش آموزان پایه اول، قسمت هایی با هدف داستان گویی قرار داده شده است. با ایده گرفتن از همین قسمت و به منظور بهبود علاقه دانش آموزان و افزایش عزت نفس ایشان به صحبت کردن برای جمع، به بهانه های مختلف از دانش آموزان درخواست می کردم تا داستان هایی به زبان خودشان ساخته و برای دوستانشان تعریف کنند.

در آموزش نشانه ها به خصوص برای نشانه هایی که برای دانش آموزان تا حدودی دشوار است، از نمایش توسط دانش آموزان بهره جستیم. در آغاز از آنجایی که ایفای نقش برای دانش آموز کلاس اولی تا حدودی دشوار است، خودم با همراهی چند تن از دانش آموزان، به ایفای نقش می پرداختیم اما به مرور در این زمینه از همه دانش آموزان به ویژه آنهایی که در فرایند آموزش حضور کم رنگی داشتند و انگیزه کافی برای گوش دادن به موضوعات درسی را نداشتند، استفاده می کردم و برخی از داستان های کتاب درسی و یا قصه هایی که برای اغلب دانش آموزان آشنا بود در قالب نمایش در کلاس درس توسط خود دانش آموزان اجرا می شد.

نقاشی یکی از علایق کودکان است و مهارت نقاشی برای معلم پایه اول، از اهمیت بسزایی برخوردار است. لذا زنگ های هنر بهترین زمان است تا معلم به کمک آن انگیزه دانش آموزانش را بهبود بخشد. اغلب در زنگ های هنر به نقاشی هایی که توسط دانش آموزان طراحی می شد توجه فراوان می کردم. برای افزایش علاقه آنان به نقاشی، خود در تخته برایشان نقاشی های

مختلف می کشیدم. از دانش آموزان می خواستم که با نشانه ها و حروفی که به تازگی در کتاب فارسی با آن آشنا شده اند نقاشی هایی بکشند.

در آموزش برخی از نشانه ها جشن های ساده کلاسی به کمک خود دانش آموزان ترتیب داده و این موضوع به یادگیری عمیق تر نشانه ها، کمک شایانی می کرد.

۱۰. گردآوری اطلاعات شواهد ۲

(آ) مشاهده.

از مشاهده رفتار و عملکرد دانش آموزان در اردیبهشت ۹۷ با توجه به فعالیت های انجام شده در کلاس نتایج زیر حاصل شد:

- ۱- انگیزه لازم برای حضور در کلاس را داشتند و از کلاس لذت می بردند.
- ۲- برای یادگیری مباحث هر چند دشوار نظیر حل مساله، املاهای خارج از کتاب درسی و ساعت خوانی علاقه زیادی از خود نشان می دادند.
- ۳- برای مطالعه کتب غیر درسی انگیزه زیادی کسب کرده بودند و تعداد زیادی کتاب از کتابخانه مدرسه به امانت می گرفتند.
- ۴- به فعالیت های جنبی نظیر درختکاری، سرود، نقاشی، شرکت در مسابقات برگزار شده در مدرسه، نمایش و... علاقه زیادی داشتند.

۵- میزان نظم و انضباط در زمینه حضور در مدرسه و کلاس در ایشان افزایش یافته و در زمینه مسئولیت پذیری و رعایت بهداشت محیط مدرسه و نیز بهداشت فردی خویش اهتمام می ورزیدند.

(ب) مصاحبه

از مصاحبه و گفت و گویی که با آموزگاران، مدیر مدرسه و والدین دانش آموزان ترتیب دادم. آنها معتقد بودند که میزان علاقه مندی دانش آموزان به مدرسه، نظم و انضباط، فعال بودن، مسئولیت پذیری، خلاقیت و تلاش برای یادگیری بیشتر در بین دانش آموزان افزایش چشم گیری داشته است.

(ج) پرسشنامه:

پرسشنامه ای مشابه با پرسشنامه ای که در اوایل سال در اختیار دانش آموزان قرار داده بودم به منظور سنجش کمی یافته ها و ارزیابی تغییرات در اختیار دانش آموزان قرار دادم و از آنها خواستم بدون اشاره به مشخصات خود پرسشنامه را تکمیل کرده و از ارزیابی پرسشنامه ها به میزان رضایت مندی دانش آموزان پی بردم.

۱۱. ارزیابی تاثیر اقدام جدید و تعیین اعتبار آن

از شواهد بر می آید که بنده و دانش آموزان تا حدود زیادی در خلق یک کلاس پویا موفق بودیم. دانش آموزان با علاقه و انگیزه در فعالیت های کلاسی شرکت می کردند و فرصت برای خلاقیت دانش آموزان فراهم شد. با توجه به اظهار نظر های همکاران و مدیر آموزشگاه و نیز اولیای دانش آموزان در این طرح موفقیت های قابل توجهی به دست آمد:

(آ) تایید نتایج طرح اقدام و اعتبار یافته ها توسط آموزگاران محترم با توجه به افزایش انگیزه و مسئولیت پذیری دانش آموزان و فعال بودن ایشان در کلاس درس و فعالیت های مدرسه مبتنی بر اظهارات آموزگاران در آخرین جلسه شورای معلمان

(۲) تایید نتایج طرح اقدام و اعتبار یافته ها توسط اولیای دانش آموزان مبتنی بر اظهارات ایشان در آخرین جلسه اولیا و بیان رضایت مندی از تلاش های معلم در ایجاد انگیزه برای مطالعه فرزندان شان و ایجاد نگرش های تازه نسبت به مدرسه، کلاس، معلم و دروس در آنها.

(۳) رضایت مندی دانش آموزان از روش های اجرا شده در کلاس و تاکید بر صداقت و رابطه ی دوستانه معلم با آنها.

۱۲. نتیجه گیری و گزارش نهایی

معلم امروزی نمی تواند صرفاً به دلیل داشتن مدرک تحصیلات عالی و بدون هرگونه آموزش و اطلاعی از رموز تربیتی، روانه ی کلاس گردد. به علاوه معلمان حتی با وجود گذراندن برنامه های نظری ثابت و مشخص و آشنایی با روش های تربیتی یکسان و معین، به هنگام پیاده کردن آموخته های خود در کلاس، به طور دقیق و کامل از اصول و نظریه های تربیتی پیروی نمی کنند بلکه هرکدام متناسب با خصوصیات جسمی و روانی و مقتضیات اجتماعی و فرهنگی در فعالیت های آموزشی خود دخل و تصرفاتی انجام می دهند. در این خصوص، کل شخصیت معلم نقش اساسی ایفا کرده و دیدگاه او و فلسفه ای که به آن معتقد است در کارش تاثیر فراوان به جای می گذارد.

شخصی در آلمان به نام کازل مان به بررسی معلمان پرداخته و آنان را با توجه به ۱- فراگیر و ۲- ماده درسی به چهار نوع به قرار زیر طبقه بندی کرده است:

آ) معلمان فراگیر نگر: ۱- فراگیر نگر فردی، ۲- فراگیر نگر جمعی

ب) معلمان درس نگر: ۱- درس نگر علمی، ۲- درس نگر فلسفی

از این طبقه بندی مذکور تیپ معلم فراگیر نگر فردی و درس نگر فلسفی بسیار مورد توجه بنده قرار گرفته و تلاش کردم تا این دو نوع را به صورت تلفیقی در اقدام پژوهی خویش به کار بندم. به بیان واضح تر معلم فراگیر نگر فردی به خصوصیات انفرادی دانش آموزان توجه نشان داده و به شناخت فرد آنان اهتمام ورزیده و سپس با هریک متناسب با ویژگی های فردی او رفتار می کند.

در مورد معلم درس نگر فلسفی هم باید اشاره کرد که این گونه معلمان اکثراً مسائل اجتماعی و اخلاقی را در کلاس درس مطرح می سازند و چنان چه معلم به خوبی از عهده این کار بر بیاید کلاسش گیرایی خاصی پیدا کرده و مانند مغناطیس دانش آموزان را جذب می کند به طوری که آنان این گونه معلمان را به راحتی الگوی زندگی خود قرار می دهند. (وکیلیان، ۱۳۸۶، ص ۱۵۷)

۱۳. پیشنهادات و محدودیت ها

پیشنهاد به مسئولین:

به مسئولان محترم آموزش و پرورش پیشنهاد می شود این نکته را در نظر داشته باشند که دانش آموزان محور تمام برنامه های آموزش و پرورش و کل کشورند لذا اهمیت مدرسی که این دانش آموزان در آن برای آینده آماده می شوند، بر هیچ کس پوشیده نیست. بنابراین نیاز است تا برای کیفیت بخشی به برنامه های اجرا شده در مدارس توسط معلمان و مدیران حمایت های بیشتری در زمینه تهیه تجهیزات با کیفیت نظیر قفسه، کتابخانه، ویدئو پروژکتور، رایانه و ... از جانب ایشان صورت پذیرد. پیشنهاد به اولیا:

به اولیای عزیز پیشنهاد می گردد همواره سعی کنند نقش یک حامی و مشوق برای فرزند خود ایفا نمایند. شرایط منزل را به گونه ای مهیا کنند تا جوی محبت آمیز حاکم گردد. به وضعیت درسی فرزندشان توجه کافی مبذول دارند و مانند یک راهنمای صبور اجازه دهند تا فرزندشان خود با مسائل درگیر شود و آن ها را حل نماید. همواره به خاطر داشته باشند که نقش مکمل تدریس معلم را دارا هستند. به دعوت اولیای مدرسه اهمیت داده در جلسات حضور فعال داشته باشند. پیشنهاد به همکاران:

به همکاران محترم پیشنهاد می شود چنان چه در فرایند یاددهی-یادگیری، عملکرد دانش آموزان، شیوه تدریس و ... انتظاراتی که در نظر داشته اند، محقق نمی شود، سعی نمایند تا ریشه مشکل را کشف کرده و در حل این مساله بکوشند و بدین شکل به جرئت می توان گفت که پیشرفت قابل ملاحظه ای در کار خود و نیز عملکرد دانش آموزان مشاهده خواهند نمود. همچنین درست است که فعالیت زیاد معلمان، امکانات و تجهیزات اندک، مزایای اندک برای زحمات ایشان و کمبود زمان

کافی اغلب اجازه نوآوری و جامه عمل پوشیدن به ایده های ذهن ایشان، را به آنان نمی دهد اما شاید با همت فراوان و با کارهای ساده تر بتوان کلاس درس پویایی برای دانش آموزان که آینده ساز کشورند، ایجاد نمود.

موانع و محدودیت ها

- عدم همکاری کافی برخی از والدین
- عدم شرکت برخی دانش آموزان در جریان فعالیت های صورت گرفته
- فقدان تجهیزات با کیفیت در زمینه تکنولوژی آموزشی

۱۴. منابع و مراجع

۱. سیف، علی اکبر (۱۳۹۲). روانشناسی پرورشی نوین (روانشناسی یادگیری و آموزش). ویرایش هفتم. تهران: نشر دوران.
 ۲. شریدان، مری دوروتی، بازی و رشد کودکان، ترجمه رضا توکلی و همکاران (۱۳۸۲). تهران: رشد.
 ۳. وکیلان، منوچهر (۱۳۸۶). روش ها و فنون تدریس. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
 ۴. هیوز، فرگاس، روانشناسی بازی، ترجمه کامرئتان گنجی (۱۳۸۹). تهران: رشد، چاپ سوم.
۱. Tucker, Olivia Gail. (۲۰۱۸). Positive Teacher Influence Strategies to Improve Secondary Instrumental Students' Motivation and Perceptions of Self Applications of Research in Music Education, ۷۳۶ n۳ p۵-۱۱).
 ۲. Kristian, Jessi; Noemi, Ki's; Karen Caplovitz; Barrett (۲۰۱۹). Mastery Motivation, Parenting, and School Achievement among Hungarian Adolescents. European Journal of Psychology of Education.